

Eleştiri
İnceleme - **II**
Komedyā

Notlar: Barış Yıldırım

İÇİNDEKİLER

Kaynaklar.....	3
Anlatım Planı.....	3
Gülme	4
Gülmenin kaynağına dair	4
Gülünç Türleri.....	5
Komedinin işlevleri açısından	6
İroni	6
Grotesk	6
Komedy Türleri	6
Bir Başka Bölümleme	Error! Bookmark not defined.
Komedinin Doğuşu.....	8
Kommos	8
Yunan Komedyası.....	9
Yunan Komedyasının Dönemleri.....	9
1. Eski Komedy (MÖ 486-404)	9
2. Orta Komedy (MÖ 404-336)	9
3. Yeni Komedy (MÖ 336 ve sonrası).....	9
Sabit Tipler ve Dolantı	9
Roma Komedyası	10
Kökenler (Yunan ve Roma).....	10
Roma (Plautus ve Terentius)	11
Plautus (MÖ 254-184).....	11
Çömlek.....	11
Komik öğeler.....	12
Terentius	12
Andros Güzeli	12
Komik öğeler.....	13
Plautus ve Terentius Karşılaştırması.....	13
Cimri (Moliere)	13
Kurgu Sorunları	13
Düşünce Komiği.....	14
Kara Mizah (Humour Noir)	15

Tarihlerine Göre Dersler

23 Şubat 2004.....	3
1 Mart 2004	4
15 Mart 2004.....	11
12 Nisan 2004.....	13
19 Nisan 2004.....	14
26 Nisan 2004.....	14
3 Mayıs 2004	14
10 Mayıs 2004	14
24 Mayıs 2004	15

GÜLME

Bir espriyi oluşturan öğeler nedir? Bu soruya, espri kavramının 2. Dünya Savaşı'na dek algılanan anlamıyla cevap vermeye çalışacağız.

- **Düz çizginin bölünmesi.** Düz akış, şaşırtıcı ve beklenmedik biçimde değişir. Örneğin ders öğretmeni palyaço kılığıyla girerse güleriz. Ama sahneye bu şekilde çıksa gülmeyiz, çünkü sahnenin düz çizgisi bu tür gariplikleri kabul eder. Normalin bozulması, alışılmışın dışına çıkılması olaydır bu.
- **Gülen gülünenden üstündür.** Bu üstünlük ötekini aşağılama durumundaysa yergi olur; yoksa komedi olur. Gülünenden daha üstün konumda olmak söz konusudur.
- **Gülünen olay bir yıkım doğurmuyorsa gülünür.** Biri sınıfın ortasında düştü, güleriz. Ama elinde kızgın çay ya da asit varsa ve bu etrafa saçılırsa pek gülmeyiz.
- **Ortalamanın altındaki insanların kusurlu hareketlerine gülünür.** Bu Poetika'da yapılan komedi tanımıdır. Ancak ortalamanın üstü, yöneticiler değildir. Örneğin Aristophanes, yöneticilerle dalga geçirdi. Kral Oudipus gibi tanrı soyundan gelen insanlardır bunlar. Sıradan insanların kusurları kendilerine zarar verir, oysa örneğin bir kralınki bütün ülkeye.
  - Bu tanrı soyundan gelme olayının, gerçek yaşamda denk düştüğü yer, 'üstün insan niteliklerine sahip olma' olabilir mi?

Tartışma: Shakespeare'de Tragedya ve Komedi'nin bir arada bulunduğu yerlerin bir özelliği var. Bu tür komedi sahneleri hep büyük yıkım sahnelerinden önce geliyor. Yazar, seyirciyi gevşetiyor ve sonraki sahnenin etkisinin daha büyük olmasını sağlıyor.

Tartışma 1: Shakespeare'de Tragedya ve Komedi Birlikteliği

1 Mart 2004

Ders başında görsel, duyuşal ve kinestetik zekamızı ölçen bir test yaptık. Neden cinsel espriye çok gülünüyor? Sorusunu tartışırken iki şeye: **politikaya** ve **cinselliğe** çok gülündüğü saptamasına değindik.

Gülmenin kaynağına dair

Aşağıda 'mealen' aktarılan görüşler gülmenin kaynağını açıklamaya çalışıyor:

"Komedy, ortalamanın altındaki insanların ortalamanın altındaki hareketleridir." (Aristo)

"Kendi durumunu bilmeyen insan eğer zayıf durumdaysa gülünç görülür. Çirkinin kendini güzel sanması, aptalın bilgiçlik taslaması vb. gülünçtür."

(Platon) [Bu adam, zayıf değil de güçlü durumdaysa sonuç komik değil, trajik olur.]

“Gülücün alanında bayağılık ve biçim bozukluğu vardır.” (Cicero)

“Sürekli çirkinlik gülme değil iğrenme doğurur. Gülme şaşkırtan çirkinlikle oluşur.” (Madius)

“Kendimle ve doğayla uyum içinde olmayan şeylere güleriz.” (Sir Philip Sidney)

“Başkaları sendelerken her güçlüğü yendiğimizi gösteren güven duygusu gülmeyi doğurur.” (Thomas Hobbes)

“Komik, yaşamın her safhasında vardır. Nerede yaşam varsa orda çelişki vardır. Nerde çelişki varsa komik ordadır. Örneğin varolma hareketi bir çabalamadır, aynı derecede acı verici ve gülünçtür.” (Kierkegaard)

“Kendimize göre fiziksel hareketlerde çok, zihinsel hareketlerde az enerji harcayan insanlara güleriz. Oysa tersi hayranlık uyandırır. Gülünç ve yüce karşılıklıdır.” (Freud/1)

“Gülme, çocukluktan getirdiğimiz şiddet duygularını dışa vurma yoludur.” (Freud/2)

“Komik, dolaylı ya da dolaysız, insani olan şeylerde yer alır. Düşünceye yönelir ve duyguları engeller. Diğer gülenlerle bir anlaşmayı, suç ortaklığını gizler. Gülme toplumsal bir jest, toplumun toplumsal olmayandan aldığı öçtür. Özünde katılık, otomatizm ve mekanik olma vardır.” (Bergson)

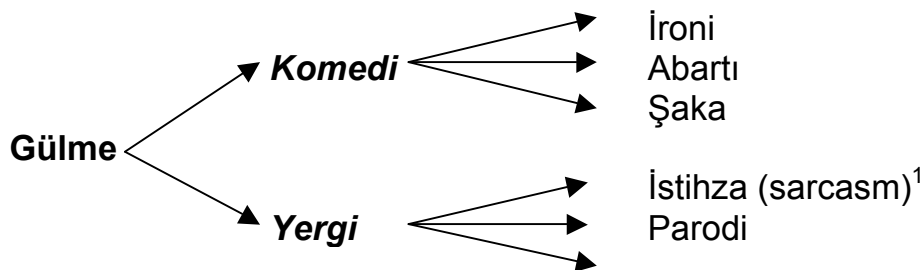
Bir başka görüşe göre ise:

“Gülme kathastatis doğurur.” (Elder Olsan)

KOMİK	YAZAR
Ortalamanın altında olma	Aristoteles
Kendi durumunu bilmeme	Platon
Şaşkırtan çirkinlik	Madius
Uyumsuzluk	Sir Philip Sidney
Üstünlük	Thomas Hobbes
Çelişki	Kierkegaard
Enerji harcama	Freud/1
Bastırılmış duygular	Freud/2
Katılık, otomatizm ve mekaniklik	Bergson

Tablo 1: Çeşitli düşünörlere göre gülme

Gülünç Türleri

¹ Küçümseme, aşağılama

Çarpıtma

Komedinin işlevleri açısından

- Cezadır
  - İslah amaçlı: Gülünenin düzelmesi
  - İbret amaçlı: Caydırıcılık içerir.
- Rahatlama ve paylaşımıdır.
Yergide cezanın ıslah işlevi yoktur.
Komedide ceza olsa da bir düzeltme vardır.

İroni

İroni olması için kurbanın haberinin olmaması gerekir.

Grotesk

Doğal olmayan birliktelikler grotesk'i doğurur.

Birleşmesi mümkün olmayan parçaların bir bütün içinde bir araya gelmesi grotesktir.

Örneğin sfenks (aslan başlı insan gövdeli Mısır canavarı) grotesk bir figürdür.

Ortaçağ'da doğaüstü şeyleri göstererek tanrının gücünün anlatılmaya çalışılması da grotesk olarak açıklanmıştır.

Bugün grotesk, dünyanın doğal akışına gösterilen şaşkınlıktır. Örneğin yaşamla yok edici bir şeyin (örneğin bir bombanın) bir arada olması gibi.

Komedy Türleri²

Temel olarak şöyle bir ayrıma tabi tutulabilir:

- FARS

- KOMEDYA

○ Eski (Antik) Komedy

○ Klasik Komedy

▪ *Dolantı ve Durum Komedyaları*

▪ *Töre Komedyası*

▪ *Karakter Komedyası*

▪ *Düşünce Komedyaları*

○ Romantik Komedy

○ Modern Komedy

- YERĞİ (SATİRE)

- **FARS**

Dört temel türden (fars, komedy, tragedya, melodram) biridir. Güldürerek zevk verdiği için komedyaya benzese de yapısı, malzemesi ve amacı farklıdır.

---

² Sevinç Sokulu, Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi, s. 87-105

Karakter derinliğine, ayrıntılarına inilmez. Kişiler tek yönlü ve delice saplantılı çizilir. Olayların gelişimine katkı sunmazlar. Heyecanlar şiddetle ve abartarak ifade edilir. Daha az insansal bir dünya portresi çizilir. Olayları zarar verme ruhu dokur.

Fars güldürüsü reflekslere yöneliktir. İçgüdüsel istek ve doyumlara cevap veren işlevi ile temelde eğlendirici, oyalayıcı, gevşeticidir.

- **KOMEDYA**

o **Eski (Antik) Komedyası**

Aristofanes'in komos'lardan gelen komedyasıdır. Sosyal ve kültürel sorunlar çoğunlukla mitos atmosferinde sunulur. Çatışma gelişen bir mücadeleyi içermez. Yazar çoğu zaman hikaye, karakter, tema ya da dil öğelerinden birini ana örgütleyici ilke olarak kullanır. Gülünçlük yazarın yaratmasından doğar. Dolantı ve tesadüf olaylar dizisinde yer alsa da yazarın fikri asıl denetleyicidir.

o **Klasik Komedyası**

Ev içi ilişkilerini, baba-oğul, efendi-uşak çatışmalarını ele alır. Eski komedyadaki hayatı düzenleme, bilinçlendirme işlevinin yerini güncel yaşama ayna tutma almıştır.

▪ **Dolantı ve Durum Komedyaları**

Kurgu ustalığı önemlidir. Olaylar ve güldürü yazarın kurduğu bir dolantı ya da durumdan gelişir.

Plautus'tan Moliere'e ve Shakespeare'in birçok oyununa dek örnekleri vardır.

▪ **Töre Komedyası**

İnsan tavır ve alışkanlığına eğilir. İnsana bir devir, bir çevre, bir sınıf, bir yaşayış tarzı arasından bakar. Ancak başka bir dünya düşüncesi uyandırmaz. Moral amaç, eğlendirme ve güldürme ile dengelenir.

Plautus, Terentius ve Moliere'in eserleri en iyi örnekleridir.

▪ **Karakter Komedyası**

Oyun kişinin tanıtılmasına, belli özelliklerini aydınlatılmasına ağırlık verir. Komik kahramanın zaafı hem olayları oluşturur hem de seyircide üstünlük duygusu yaratarak kahkahayı doğurur.

Ben Johnson ve Moliere komedyaları örnektir.

▪ **Düşünce Komedyaları**

Tezli komedyalar ve tartışmalı komedyalar buraya girer. Yazarın tartışmaya koyduğu bir düşüncenin olayları geliştirdiği komedyalardır. Eğlendirme ve güldürme bir araç olarak kullanılır. Tartıştırmak istenen düşünce ya da kavram komedyanın başat öğesidir. Bundan dolayı da yazar dolantı, grotesk, durum, en çok da söz gibi komedyanın bütün öğelerini kullanır.

Aristofanes'de buna dahildir. En tipik örneklerini Bernard Shaw vermiştir. Çehov ve Pirandello'yu buna dahil edenler de vardır.

o **Romantik Komedyası**

Klasik komedyası güncel ve gerçekçiysen, bu geçmişe dönük ve hayalci bir komedyası türüdür. Ortaçağ ve Antik dünyanın masal ve

efsanelerini konu edinir. Ülküleştirilmiş bir yaşama, geçmişe, doğaya kaçış vardır. Bu yüzden doğa, hayal ve duygu öğelerinin karışımı bir düşün dünyası yaratılır. Ana tema romantik bir aşktır. Olayların gelişimindeki başlıca öğe kaderdir. Bu yüzden de fantastik bir görünümü vardır. Gerçekçi komedyanın düzeltici, cezalandırıcı eleştirisinin yerini duyarlık ve duygudaşlık almıştır.

Shakespeare'in birçok komedyası (örneğin Bir Yazdönümü Gecesi Rüyası) buna örnektir.

o **Modern Komedy**

Bir bakıma traji-komedyadır. "Eski tragedya umutsuzluk şarkısı ise bu şarkısız umutsuzluktur" (Eric Bentley). Hiçbir doğruyu göstermeden tüm kuralları yıkmaya arzusundadır. Kişiyi belli öğretilerden, buyruklardan kurtarmak için seyircisini şaşkırtır, bunaltır, kararsız bırakır. Bu etkiyi yaratabilmek için tiyatroyun her olanağından yararlanırlar. Oyun içindeki insan yaşamı kopuk kopuk, bağısız ve tutarsız verilir. Dilde ve olaylarda mantıksal gelişim, süreklilik gösterilmez.

- **YERĞİ (SATİRE)**

Antik Roma'da doğmuştur. Yergi yazarı nesnel ve yansız değildir. Belli bir kişiyi, herkesin tanıdığı ünlü birini ya da bir grubu, sınıfı hatta düzeni eleştirmek, taşlamak ve suçlamaktır.

Komedy kusurları, yergi suçları ele alır. Komedy gerçeği yansıtırken, yergi çarpıtır. Komedyada bir özeleştirici dozu varken yergide yoktur.

Yazar mantıksal olmaya gerek duymaz. Olaylar genelde epizodik biçimde, aralarında kesintiler olan bir zincir halinde sunulur. Bir düşünceyi çeşitli biçim ve görünümde sunmak için her aracı deneyebilir.

KOMEDİNİN DOĞUŞU

Kommos

Kommos, ölüm dirilme döngüsünde doğuma denk düşen kısımdır. İlkbaharda yapılır.³ Tanrı için yapılan bir eğlencedir. Doğanın dirilmesini sempatik büyü aracılığıyla yansılamak için cinsellik baskın bir özellik olarak kullanılır, tarlalarda çiftleşme törenleri yapılır. Bu türden orijinal törenleri daha sonra yasaklansa da cinsellik baskın niteliği sürdürdü.,

Kommos alaylarında satirler vardı. En önde taşınan büyük fallusun yanı sıra bunlar da fallus benzeri araçlar taşır; cinsel şakalarla, hareket komiğiyle eğlence ve gülme yaratırlardı. Bu biçimiyle farsı çağırıştırır bu.

Satir, Dionysos tapınımasının bir parçası olan keçi ayaklı tanrıdır. Cinsel gücü, dağlarda-kırlarda gezmesi yönleriyle keçi Dionysos tapınıma açısından önemlidir. Daha sonra Hıristiyanlık Dionysos tapınımasını olduğu gibi yok edemeyeceği için, keçiyi şeytanla özdeşleştirmiştir.⁴

³ Bağbozumu daha çok ölüme denk düşer ve o dönem Dionysos törenleri daha çok yapılmış. Bu konuda TTD-2 dersinin notlarına bakmalı. Orada, Kommos bağbozumu ile özdeşleştiriliyor.

⁴ Bir arkadaş, satir-satan (şeytan) kelime paralelliğine dikkat çekti.

YUNAN KOMEDYASI

Ancak komedinin doğuşu (resmi olarak kayıtlara geçişi) ancak MÖ 487-86'da oldu. Bundan önce tragediyaların içinde satir oyunları oynanırdı. Ancak 487'den itibaren, komedyaya resmi şenliklerin (Kent Dionysos'u) içine girdi, yarışmalara komedyaya da kabul edilmeye başlandı.⁵

Yunan komedyasını besleyen tek kaynak kommos değildir. Bunun yanı sıra, Atina'nın 25 mil dışındaki Megara şehrine ait **Megara Komedisi (Megara Mimleri)** ve Roma'ya ait bir tür olan, oradan gelen **Atella (Atellan) Farsları** vardır. Bunlar, komedide kaynaşmıştır.

Yunan Komedyasının Dönemleri

Yunan komedyası üç döneme ayrılır.

1. Eski Komedyaya (MÖ 486-404)

Aristofanes'in komedilerinin önemli bir kısmı bu döneme girer.

Bu dönemde politik eleştiri ve kişi taşlaması öndedir. İktidar pek müdahale etmez, zira eski komedyaya demokrasi ortamında doğmuştur.

Pelepones savaşından sonra Atina bir yenilgi yaşadı. Politik, toplumsal, önemli kişilere yönelik eleştiriye hoş bakılmaz oldu.

2. Orta Komedyaya (MÖ 404-336)

Aristofanes'in bazı oyunları bu dönemde yazılmıştır.

Bu dönemde politikanın yerini dolantı ve aşk aldı. Yaşamın genel temposu, gülünçlükleri konu alınıyor, mitoslar gülünçleştirilerek işleniyordu.

Aristofanes'in mitosları gülünçleştirilmesi bunları bir eleştiri aracı olarak kullanmak içindi. Gülünçleştirilen tanrı o dönemin bir yöneticisine ya da bir kişisine benzetiliyordu. Orta komedyada ise gülünçleştirilmenin eleştiri amacı yoktu.

3. Yeni Komedyaya (MÖ 336 ve sonrası)

Menander'in komedyaları bu döneme girer.

Bu dönemde artık mitoslara da dokunulamıyordu. Salt aşk konular, aile için gülünçlükler ele alınıyordu. Bu dönemde sabit komedi tipleri ortaya çıktı.

Sabit Tipler ve Dolantı

Yeni komedyaya ile birlikte sabit tipler ve belirli bir oyun entrikası ortaya çıktı. Tipler şunlardı:

1. **Köle:** Bizdeki Arap, Shakespeare'deki uşaklar vb. bu tipin devam gibidir.
2. **Yaşlı Adam:** Bu, baba, yaşlı koca, aldatılan adam vb. olabiliyordu.
3. **Gençler**
  - a. **Genç oğlanlar**

⁵ Komedyaya her ne kadar daha çok Lenea şenlikleriyle özdeşleştirilse de, Lenea şenlikleri hakkında pek kayıt yoktur. Burada bahsedilen tarih, tragedya yarışmalarının da yapıldığı Kent Dionysos'u ile ilgilidir.

b. Genç kızlar

Bu dönemde şöyle bir dolantı vardı: Kız, yaşlı adamla evlendirilecektir ya da evlidir; bazen de onun kızıdır. Kız bir şeye zorlanır. Genç adam devreye girer. Sonuçta kızın aslında yüksek bir aileden geldiği, bu baskıları hak etmediği ortaya çıkar, bunu da çoğunlukla kurnaz, becerikli, hileci köle başarır. Sonunda aşıklar evlenirler.

ROMA KOMEDYASI

İtalya'nın kuzeyinde Etrüsk devleti vardı. Başlarda Roma'yı baskı altına alan bu devlet giderek zayıfladı. Önce Roma'yla yan yana yaşadılar. MÖ 266'lardan itibaren bölgenin tek hakimi Roma oldu.

MÖ 364'te Roma'da çok büyük bir veba salgını oldu. Roma yöneticileri halkı sakinleştirmek için Etrüsk'ten oyuncular (gözbağcılar, hokkabazlar vs.) getirtti. Bunlar çok beğenildi. Bir kısmı Roma'ya yerleşti ve Roma'da yerleşik bir eğlence temeli oluştu.

Fescenium Ezgileri: Bunların sağaltım ezgileri olduğuna dair doğrudan kesin kanıt yoktur.⁶ Daha çok bolluk-bereket döngüsü içinde yer alan ve üremeyi destekleyen ezgilerdir bunlar. Bunlarda komedyaya olduğuna dair de bir kanıt yoktur. Bu yönüyle komedyaya açısından değil tiyatroya açısından önemlidirler.

Atella Oyunları: Atella denilen yerden çeşitli oyunlar geliyordu. Oscar kenti yakınındaki bir yerdin burası. Bu oyunlara **Fabula Atellana** denirdi.

Yunan etkisi: Yunan ve Roma birbirlerini etkiliyordu. Yunan'dan yapılan çeviri ve uyarlamalarla bir ayırım ortaya çıktı:

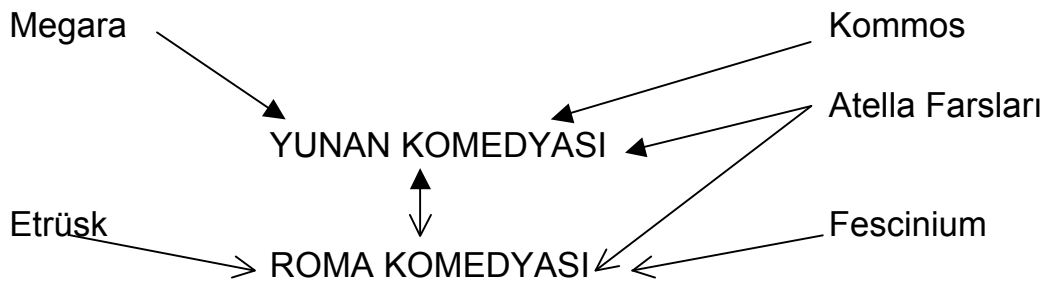
1. **Fabula Palliata:** Yunan malzemesi kullanılarak yazılan oyunlardı. İsim, konular, mekan Yunan olsa da, yapısı Roma özelliği gösteriyordu.

2. **Fabula Togata:** Roma malzemesi ile yazılan oyunlardı.

Bu oyunlardan Fabula Palliata'nın halk tarafından daha çok sevildiği söylenmektedir.

Roma komedyalarında aile konusunda Yunan'a göre daha "serbest" bir yaklaşım vardır (bkz. Amphtryon)

KÖKENLER (YUNAN VE ROMA)

⁶ Ders öğretmeni böyle bir kayda rastlamamış. Fakat TTD-2 dersinde bu ezgilerin vebayı iyileştirmek için söylendiği anlatılmıştı.

15 Mart 2004

- ⇒ Ders öğretmeni, maaş günü (ay başı) olması vesilesiyle çay-kahve dağıtırken bu tavır “kansız kurban mı?” şeklinde, Tiyatronun Kaynakları dersine göndermelerde bulunan nidalarla karşılandı!
- ⇒ Çömlek (Plautus) ve Andros Güzeli (Terentius) işlendi. Plautus’u Rüknettin anlattı. Terentius’u İstanbul’da olan Arzu anlatamadığı için ders öğretmeni anlattı.

ROMA (PLAUTUS VE TERENTIUS)

Aristofanes’in eski komedyası ile Roma komedyası arasında Menander’in (ya da Menandros’un) yeni komedyası vardır.

Menander, aile kişilerini ele alır. Siyasal-toplumsal eleştiri yapmaz. Tipler sabitleşmiştir. Önemi, Plautus ve Terentius’u etkilemesidir.

Roma MÖ 753’te bir kent devleti olarak kuruldu. 4. yy.dan itibaren büyük bir imparatorluk haline geldi. Güney İtalya da Roma denetimine girince Yunan’la tanıştı Roma.⁷

Roma sanatının belirgin özelliği pratik yarara dönük oluşudur. Günlük yaşamın sorunlarına eğilen bu sanatta, komedyada da günlük sorunları, aile içi ilişkileri ele almıştır.

Hem felsefe hem sanat açısından, Yunan’da kişinin evrenle ilişkisi incelenirken, Roma’da kişinin yaşamla ilişkisi ele alınır.

Plautus (MÖ 254-184)

21 oyunu saptanmıştır.

Dışarıdan gelen biridir. Tam köle değildir fakat yurttaş da değildir.⁸ Kendi kentinde orta halli bir ailenin çocuğudur. Gerçek adı farklıdır. Plautus lakaptır ve *düztaban* anlamındadır (kendisi düztabandır çünkü).

Plautus Roma’ya ilk önce oyuncu olarak gelir. İyi paralar kazanır fakat bunları gidip kendi kentinde batırır. Bu kez döndüğünde *Mekius* lakabını kullanır, bu *soytarı* demektir.

Çömlek

Plautus’un bu oyunu 5 bölümdür. Başta anlatıcının yer aldığı bir de *prolog* vardır. Burada anlatıcı görevini Ocak Tanrısı üstlenir.

Oyunda koro yoktur. Ancak oyuncular seyirciyle iletişim kurarlar; örneğin yardım etmelerin, yol göstermelerini vs. isterler. Bu yönüyle göstermecilik özellikler taşıyan bir tiyatrodur.

⁷ Kimi kaynaklara ve dersi anlatan arkadaşlara göre Roma tiyatrosunun başlangıcı MÖ 240’tır. Ancak, Romalıların Yunan anakarasını işgalini gösteren bu tarih oldukça şüphelidir.

⁸ Roma’nın istila ettiği kentler aynı zamanda yurttaşlık niteliği kazanıyordu. Diğer bazı kentler ise hasbelkader Roma bölgesine dahil olsa da oralılar yurttaş olamıyordu.

Komik öğeler

- Söz komiği
- Şekil komiği
- Durum komiği
  - o Yaşlı adam kızını ister, Cimri adam çömlek dolusu altının istendiğini sanar.
  - o Genç adam, Cimri'nin kızıyla yattığını itiraf eder, Cimri adam çömleğinin çalındığının itiraf edildiğini sanar.
  - o Adam çömleğinin üstüne çok düştüğü için çömleği kaybolur (Bergson'un akis, ya da *soyulan hırsız* şeklinde açıkladığı komiktir bu.)
- Karakter komiği
  - o Oyunun bütününe hakim olan komik budur.
  - o Cimrilik/şüphencilik eksenli bir komiktir bu. Asıl olarak cimrilik öndedir. Şüphencilik de cimrilikten beslenmektedir.⁹ Paranın kendisine olan bir tutku ele alınır.

Terentius

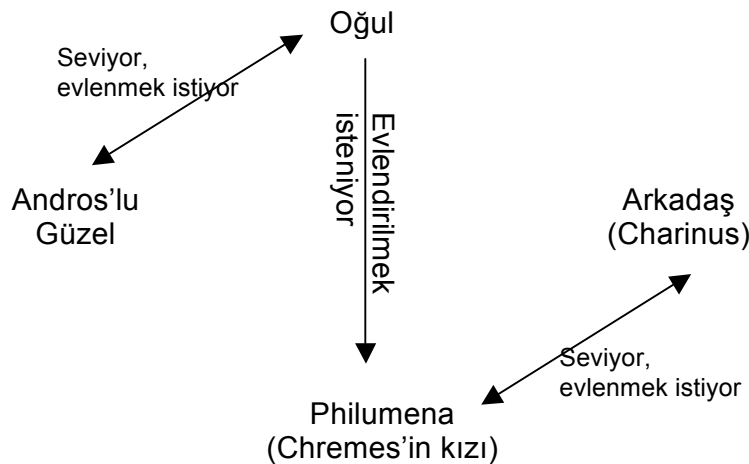
Bir köledir.

Andros Güzeli

Bu oyunun (ve olasılıkla Terentius'un?) prolog'u Plautus-Çömlek'in ve Antik Yunan oyunlarının prologuna benzemez. Daha çok Aristofanes'in *parabasis*'i gibi seyirciye seslenen bir bölümdür. Yazar, burayı *parabasis* gibi kullanarak eleştirilere cevap verir, sanat anlayışını belirtir.

Oyunun kişileri şunlardır: Simo (yaşlı efendi), Chremes (yaşlı arkadaş/dünür), Davos (oğlun kölesi), Charinus (arkadaş).

Şöyle bir ilişki vardır:

Olaylar ana hatlarıyla şöyle gelişir:

⁹ Ben burada şüphencilik'in cimrilikten ayrı bir komik oluşturduğunu düşünüyorum. Yani şüphencilikten doğan komiklerde, cimrilik öğesi olmasa da durum değişmez.

- **1. Plan:** Köle, Oğul'a der ki "baban sana göstermelik bir düğün hazırlıyor. Kabul et."
  - o Evlilik birden göstermelikten gerçeğe dönüşüyor.
  - o Arkadaş, ihanete uğradığını, Oğul'un kendi sevgilisiyle evlenmek istediğini düşünüyor.
- **2. Plan:** Yine Köle, Oğul'a: "Andros'ludan bir çocuğunun olacağını Chremes'e (evlenilmek istenmeyen kızın babası) bildir." Her ne kadar köle, bu olayın yalan olduğunu Chremes'e anlatmak ister gibi görünse de amacı şüphe uyandırmaktır ve bunu başarır.
- **Çözüm:** Aslında, sonuç olarak Chremes, Köle'nin ve Oğul'un istemediği evlilikten vazgeçmiştir. Ama yine de çözüm *deux es machine* ile sağlanır. Crito isimli adam gelir, Andros'lu kızın aslında soylu bir aileden geldiğini açıklar. Üstelik sonuç olarak bu kızın da Chremes'in kızı olduğu ortaya çıkar.

Komik öğeler

Bir töre komedyasıdır.

Oyunda dolantının kendisi komik oluşturur. Seyirci planları bilir. Bu da komik ironi doğurur. Planlar bozuldukça komik de artar.

Oyunda bir "asıl gülünç kişi", yani karakter komiği yoktur.

Temel olarak evlilik planı üzerine kurulmuş bir **durum komiği** söz konusudur.

Plautus ve Terentius Karşılaştırması

PLAUTUS	TERENTIUS
Şekil komikleri de var	Şekil komiği pek yok
Bu şekil komiği yüzünden halk tarafından daha çok sevilmiş.	Halk pek ilgi göstermemiş. Sarayda ilgi görmüş.
	Dolantı becerisi sayesinde kendisinden sonrakileri daha çok etkilemiş.
Prologları özet niteliğinde. Yunan <i>prologos</i> 'larına benziyor.	Prologları <i>parabasis</i> gibi.

12 Nisan 2004

⇒ Cimri (Moliere) işlendi. Irmak anlattı.

CİMRİ (MOLIERE)

Kurgu Sorunları

Ben, oyunda kurgu sorunları olduğunu düşünüyorum.

- Jacques Usta'nın baba ve oğlu, "karşı taraf senin dediğine geldi" diyerek kandırması işlevsizdir. Hemen sonraki sahnede çözülen bir sorundur. Salt komik çıkıyor.

- Frosier'in "bir yaşlı dul bulurum, babanı onunla kandırırım" diye kurduğu plan tamamen işlevsizdir. Bir daha yaşlı duldan bahsedilmiyor, sorun da çok farklı biçimde çözülüyor.
- Jacques Usta'nın parayı çaldı diye Valere'i suçlamasının da kurguya bir yardımı yok. Sadece o anda *quipoqro* (kız ve hazinenin birbirine karışması) olayı yaratarak Çömlek (Plautus)'taki durumla tamamen aynı bir komik çıkarmaya yarıyor. Çünkü bu nokta, asıl düğümün çözülmesine katkı sunmuyor. Keza Jacques Usta ile Valere çekişmesi de işe yaramıyor. Zaten, Valere'in uşak rolüne o eve girmesinin entrikaya hemen hiç katkısı olmaz.
- Marianne niye Harpagon'la evlenmek zorunda. Evlenmeyiversin.
- Oğlun borç alma meselesinde baba ile oğul arasındaki kavga da çok işlevli değil. Hemen çözülüyor.

19 Nisan 2004

⇒ *Otelci Güzeli* (Goldoni) işlendi. Bülent anlattı.

26 Nisan 2004

⇒ Lope de Vega'dan *Çılgın Dünya* ve Edmond Rostand'dan *Cyrano de Bergerac* kendi aramızda işlendi.

Cyrano de Bergerac'ın durum mu yoksa karakter komedisi mi olduğu yönündeki tartışma sonuçlanmadı. Ders öğretmeni daha çok durum komedisi olduğunu söyledi. Öte yandan bu oyunun bir komedyaya olmadığını da hatırlamak gerekir.

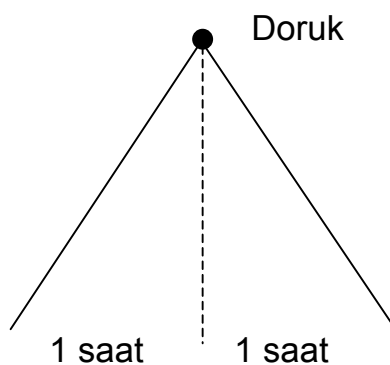
3 Mayıs 2004

⇒ Gogol'den *Müfettiş* işlendi.

10 Mayıs 2004

⇒ Bernard Shaw'dan *Bir Çuval İncir* (*Apple Chart*) işlendi.

DÜŞÜNCE KOMİĞİ

18. yy.da (Shaw'un öncesinde) oyun bir dağ olarak görülüyordu.

Burada doruk olarak görülen yer dramaturgide algıladığımız doruktan farklıdır. Antik Yunan'daki peripetia'ya benzer ve oyunun yaklaşık olarak orta noktalarındadır.

Doruk sahne çatışan güçlerden birinin diğeri üzerine düzeltilemeyecek şekilde galibiyet kurduğu yerdir.

Bernard Shaw'un oyunları tiyatro tarihinde düşünce komedyasına dahil edilir. Bu klasik dramaturginin dışındadır. "En acı ilaç bile güldürerek verilebilir," düşüncesine uygundur.

24 Mayıs 2004

⇒ Ionesco'dan *Kel Şarkıcı* ve Beckett'ten *Godot'yu Beklerken* işlendi.

KARA MİZAH (HUMOUR NOİR)

"Dünyanın saçmalığını acıyla, acımasızlıkla, kimi zaman da umutsuzlukla dile getiren mizah türü" olarak tanımlanır.

Kökeninde Rebelias (Gargantua) → Dadacılık → Gerçeküstücülük → Absürd'e giden yol vardır.

Bu dönemi etkileyen iki unsur:

1. Alman Faşizmi (Nazizm)
2. Atom bombası

olarak sayılmaktadır. İnsanın böyle şeyler yapmasını akılları almamaktadır.

Ana ögesi abartma ve sözcük oyunlarıdır. Bu yöntemler bütün komedyanın yöntemleridir. Ama bunun farkı içinde barındırdığı umutsuzluktur.

Bu komiğin diğer dönemlerden farkı şudur: Bu zamana kadarkiler bir şekilde bir şeyleri düzeltmeye çalışırken, bunlar abartıyı alabildiğine yükselterek içinde bulunan durumun kötülüğünü sergilemeye çalışmaktadırlar.

O zamana dek kusurlar düzeltmek için eleştiri yapılırken; Kara Komedi'yle birlikte, kusurlar yine gösterilmekteyse de onların düzeleceğinden umut yoktur.

Amaçları kusurları düzeltmek değilse de, yine de bu boyutta bir iletişimsizliği göstererek uzun vadede bir düzelme umdukları söylenebilir.

İçinde trajik ve komik öğeler birlikte yer alır. Örneğin *Kel Şarkıcı*'da trajik denebilecek boyut; karı-kocayı bile birbirini tanımaz hale getiren iletişimsizliktir.

Yine ölüm, Kara Komedi ile birlikte gülünç hale gelmiştir.

Gülünç ise bildiğimiz gülünç çıkarma yöntemlerinden farklı olarak çıkartılmaz. Örneğin *Godot*'daki gülmeyi yaratan temel unsurlardan biri düşüp kalkmalar vb. hareket komikleridir.